

Wat als grenzen vervagen?

Het digitale tijdperk heeft geleid tot andere, nieuwe vormen van contact tussen leraren en leerlingen. Contacten tussen leraar en leerling via e-mail en MSN beginnen meestal zakelijk met veranderingen in het rooster, het opgeven van huiswerk. Maar na enige tijd verschijnen de kruisjes en de hartjes en dan gaat het mis. Dit artikel gaat over de risico's van digitale contacten en de vervagende grenzen daarvan. We gaan in op de noodzaak van sociaal veiligheidsbeleid op scholen, de huidige wet- en regelgeving en de nieuwe wet op het gebied van bescherming van kinderen tegen seksuele intimidatie, die specifiek gericht is op de soms vergaande risico's van digitale contacten. Door: Alien Zonnenberg en Sandra Roelofsen

Nieuwe communicatiemogelijkheden worden in het onderwijs volop gebruikt. Naast de noodzakelijke schoolcontacten via de elektronische leeromgeving en schoolmail is het niet ongebruikelijk dat leerlingen de mobiele nummers en privé e-mailadressen van leraren kennen. En tijdens het chatten, sms'en, MSN'en, twitteren en plaatsen van berichten op Hyves en Facebook komt het regelmatig voor dat de professionele grens tussen leraren en leerlingen vergeten wordt. Dit geldt vooral, maar niet alleen, voor jonge leraren, die lesgeven aan leerlingen die soms maar net even jonger zijn. Jaarlijks komen er bij de Inspectie van onderwijs enkele honderden meldingen binnen over leraren en andere schoolmedewerkers die leerlingen seksueel misbruikt of geïntimideerd hebben. Steeds vaker lijken de eerste stappen daartoe te ontstaan op de digitale snelweg.

Een vertrouwensinspecteur onderwijs zegt hierover: "Wat wij wel kunnen stellen is dat het aantal meldingen van grensoverschrijdend gedrag via de moderne communicatie middelen toeneemt. In het afgelopen jaar hebben de vertrouwensinspecteurs workshops verzorgd voor de vierdejaars leerlingen op de pabo's en daar viel op dat deze studenten, kinderen van de ict-generatie, het absoluut geen punt vinden om zaken als e-mailadressen, hyvesadressen en zo meer te delen met hun leerlingen. Zij zien zelfs de mogelijke risico's daar niet van in."

Dat die risico's er wel degelijk zijn valt bijvoorbeeld te lezen in het volgende krantenbericht:

'Machtsmisbruik en MSN-contact docent'

Ouders van een 15-jarige leerlinge van een BVE-instelling dienen een klacht in tegen een docent van hun dochter wegens machtsmisbruik. Uit MSN-contacten die de ouders onder ogen hebben gekregen blijkt dat deze zijn grenzen als docent ver heeft overschreden en dat er over en weer sprake was van verliefdheid. De ouders menen dat sprake is van machtsmisbruik en verzoeken om passende maatregelen tegen de docent.

De zaak wordt door de ouders aangebracht bij de Landelijke Klachtencommissie BVE, die als volgt oordeelt:

De Commissie concludeert dat klagers (de ouders) het gedrag van verweerder (de aangeklaagde leraar) terecht als ongewenst seksueel getinte aandacht van verweerder jegens hun dochter hebben aangemerkt en oordeelt de klacht gegrond. De Commissie oordeelt dat verweerder

seksueel getint MSN-contact met de dochter van klagers heeft onderhouden en acht dit uitermate onprofessioneel en ongepast gedrag van verweerder. Zelfs na het advies van de interne vertrouwenspersoon heeft verweerder zijn contacten met de leerlinge niet afgebouwd. De contacten gingen op dezelfde wijze voort en, zelfs na het opleggen van het contactverbod en na indiening van de klacht, heeft verweerder contact met haar gehouden. Verweerder behoort er als docent van doordrongen te zijn dat hij in zijn contacten met leerlingen de nodige afstand dient te houden. Van verweerder mocht worden verwacht dat hij, op het moment dat de contacten verder gingen dan de gebruikelijke leraar-leerling verhouding, deze contacten zou beëindigen en zijn werkgever en/of klagers en/of de vertrouwenspersoon zou inlichten c.q. raadplegen waarna voor de leerling externe begeleiding gezocht had kunnen worden.

Aangezien er inmiddels een verzoek tot ontbinding van de arbeidsovereenkomst met verweerder is ingediend bij de kantonrechter en de werkgever aangifte heeft gedaan tegen verweerder op verdenking van seksuele intimidatie, laat de Commissie zich niet uit over te nemen maatregelen doch volstaat zij met de opmerking dat naar haar oordeel het eindigen van de arbeidsovereenkomst, gelet op de ernst van het gedrag van verweerder, aangewezen lijkt.

De Commissie wenst ten slotte niet onopgemerkt te laten dat verweerder heeft aangegeven dat er op de instelling, voor zover hem bekend, geen protocol is ten aanzien van het hebben van MSN-contacten met leerlingen. Tevens heeft verweerder gesteld dat het binnen de school ongeschreven beleid zou zijn dat een leerling in ieder geval bij iemand terecht moet kunnen met zijn of haar problemen. Aannemende dat de informatie van verweerder juist is beveelt de Commissie het bevoegd gezag aan een protocol te ontwikkelen en te imple-

menteren t.a.v. MSN-contacten tussen docenten en leerlingen en beleid te ontwikkelen over de omgang van docenten met leerlingen die hulpvragen hebben.

Bron: www.onderwijsgeschillen.nl/ advies 103182

Uit deze uitspraak is onder meer af te leiden dat de school als werkgever richtinggevend moet zijn bij het vormen van beleid en gedragsregels over omgangsvormen. Let wel: de eindverantwoordelijkheid voor het handhaven van professioneel gedrag met leerlingen blijft natuurlijk bij de leraar, ook bij het ontbreken van dergelijk beleid!

Wat kan een school doen om overschrijdend, onprofessioneel gedrag, al dan niet via digitale mogelijkheden, te voorkomen?

Uit bovengenoemde uitspraak blijkt dat de school op de vingers wordt getikt omdat zij geen afspraken of beleid heeft over het gedrag van leraren en leerlingen op internet.

Protocollen waren niet aanwezig en bovendien ontbrak een vertrouwenspersoon waar leerlingen met hun klachten konden komen. Dit zijn al met al de eerste belangrijke elementen om met elkaar tot afspraken te komen.

Gedrageregels binnen en buiten de school, met elkaar in teamverband bespreken en duidelijke gedragsregels vaststellen is geen makkelijke klus. Gelukkig zijn er voldoende goede voorbeelden te vinden, natuurlijk op internet. Het PPSI (Project preventie seksuele intimidatie (www.ppsi.nl)) heeft op haar website veel informatie gepubliceerd. Vooral het onder de aandacht brengen van de nieuwe manieren van communiceren op internet, het chatten en Hyves, zijn aanleiding geweest om scholen te informeren. Het belang van een goede afstemming van omgangs- en gedragsregels binnen de school en vooral de bewustwording van de rol die je als leraar vervult ook op de digitale snelweg moet breed gedragen worden. Zeker voor de nieuwe jonge collega's en stagiaires.

Het teamspel 'Gedragen gedrag' (zie www.ppsi.nl) is daar een prachtige tool voor. In dit spel worden telkens situaties uit de praktijk getoond, waarna de teamleden met elkaar kunnen uitwisselen op welk moment gedrag grensoverschrijdend

wordt. En vervolgens wat je dan met elkaar gaat besluiten. Het bespreken en gezamenlijk formuleren van gedragsregels in de school voorkomt vaak een heleboel ongewenste situaties.

Vragen die je met elkaar kunt beantwoorden zijn bijvoorbeeld: Ga je chatten met je leerlingen? Wat betekent Hyves voor jou in de relatie met leerlingen. Wat spreek je af over e-mailgedrag? Wat doe je wanneer een leerling voortdurend sms'jes stuurt naar jouw mobiel?

Op welk moment trek je aan de bel als je ziet dat er een ongewenste situatie ontstaat met een collega en een leerling? Ben je verplicht om dit te melden?

Aan de hand van casuïstiek komen deze vragen aan de orde, juist op het grensvlak van toelaatbaar of ongepast. Hierdoor wordt duidelijk dat digitale omgang soms een glijdende schaal is van een duidelijk leraar-leerlinggesprek naar steeds intiemer persoonlijk contact.

Het maken van helder beleid over de omgang van leerlingen met leraren (en alle overige schoolmedewerkers!) en uiteraard ook personeel onderling is een onderdeel van de schoolveiligheid.

Naast regels en beleid van de school hebben alle betrokken partijen ook te maken met wet- en regelgeving op het gebied van sociale veiligheid in het onderwijs.

- Op grond van de Wet op de Kwaliteitszorg zijn alle scholen verplicht om een objectieve behandeling te verzorgen over klachten, maatregelen en gedrag. Elke school dient een klachtenregeling te hanteren en aangesloten te zijn bij een onafhankelijke instantie die klachten afhandelt.
- Op grond van de Wet op Arbeidsomstandigheden (Arbo-wet) zijn scholen als werkgever verplicht om leerlingen en personeel te beschermen tegen seksuele intimidatie, agressie, geweld en pesten (ook cyberpesten!).
- De Wet seksuele intimidatie in het onderwijs, ook wel de Meld- en aangifteplicht genoemd, verplicht tot het zorgvuldig omgaan met strafbare feiten gepleegd binnen de schoolsituatie. Deze wet is van toepassing op alle situaties waarin sprake is van een mogelijk zedendelict tussen een medewerker van de school en een minderjarige leerling (jonger dan 18 jaar). Dit geldt voor handelingen binnen of in samenhang met (voortvloeiend uit)

de schoolsituatie. Onder een medewerker van de instelling vallen niet alleen personeelsleden, maar ook personen die buiten dienstverband werkzaamheden verrichten voor de school, zoals stagiaires, schoonmaakpersoneel en vrijwilligers.

Elk personeelslid is *meldplichtig* bij een vermoeden van een zedenmisdrijf (ontucht, aanranding, verkrachting). Het bevoegd gezag van een school is *verplicht* aangifte te doen bij politie/justitie na een melding van een vermoedelijk zedenmisdrijf en na overleg met de vertrouwensinspecteur.

- Een aangifte op grond van de meld- en aangifteplicht zoals hierboven beschreven is gebaseerd op het Wetboek van Strafrecht, artikel 249. In dit artikel wordt ontucht binnen gezagsverhoudingen en door (onder meer) een onderwijsmedewerker met een minderjarige leerling strafbaar gesteld. Dat dit geen loze wetgeving is blijkt uit verschillende uitspraken over strafbare ontucht tussen leraren en minderjarige leerlingen (zoeken op www.rechtspraak.nl : LJN AY6950, LJN AY8157, LJN BF1783, LJN BD5827).
- Wet bestrijding seksueel misbruik kinderen; een recente wet (januari 2010) die onder meer grooming strafbaar stelt. Grooming is het via internet actief benaderen en verleiden van minderjarigen met als doel het plegen van seksuele handelingen met die minderjarige. Ook het treffen van voorbereidingen tot een ontmoeting valt hieronder.

Wat betekent dit alles nu voor de dagelijkse praktijk? Maar helemaal geen digitaal contact meer met leerlingen? Tot in de uiterste consequentie doorgeredeneerd, zou het inderdaad kunnen betekenen dat je helemaal moet afzien van e-mail- of MSN-contact met leerlingen. Zo ver hoeft het niet altijd te gaan, behalve als het schoolbeleid dit dwingend voorschrijft! Een beter handvat lijkt het om de zakelijke grens te hanteren. Dan is er één belangrijke vuistregel: Kunnen mijn collega's dit ook lezen?"

Correspondentie:

Alien.zonnenberg@kvlo.nl
Sandra.roelofsen@kvlo.nl